

วารสารมานุษยวิทยา

Journal of Anthropology, Sirindhorn Anthropology Centre (JASAC)

ปีที่ 5 ฉบับที่ 1 (มกราคม - มิถุนายน 2565)

Volume 5 Number 1 (January - June 2022)

ISSN 2630-001X (Print) 2773-9619 (Online)

ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์การมหาชน)

กรุงเทพมหานคร

ศูนย์

วารสารมานุษยวิทยา

ปีที่ 5 ฉบับที่ 1 (มกราคม - มิถุนายน 2565)

วารสารมานุษยวิทยาเป็นวารสารวิชาการของศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์การมหาชน) มีเป้าหมายสำคัญ 3 ประการ คือ ประการที่หนึ่ง การสนับสนุน ยกย่อง และเผยแพร่การศึกษาใหม่ ๆ ทางมานุษยวิทยาที่อธิบายพลวัตทางสังคมและวัฒนธรรมของมนุษย์จากอดีตจนถึงปัจจุบัน ประการที่สอง การสนับสนุนให้นักมานุษยวิทยารุ่นต่าง ๆ ได้ผลิตงานวิชาการที่มีคุณภาพ สามารถอธิบายสภาพปัญหาสังคมที่ส่งผลกระทบต่อคุณค่าและศักดิ์ศรีของมนุษย์ รวมถึงความเหลื่อมล้ำ ความไม่เป็นธรรมและอคติทางสังคม ประการที่สาม การส่งเสริมความเข้าใจและเปิดโลกทัศน์ใหม่ ๆ เกี่ยวกับการศึกษาชีวิตมนุษย์ เป้าหมายทั้ง 3 ประการนี้คือปรัชญาและพันธกิจสำคัญของศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธรที่เล็งเห็นว่าความรู้ทางมานุษยวิทยาคือสิ่งที่จำเป็นต่อสังคมเพื่อให้เกิดการอยู่ร่วมกันอย่างสันติของมนุษย์และความแตกต่างทางสังคมในโลกยุคโลกาภิวัตน์ที่กำลังเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว

วารสารมานุษยวิทยามีการตีพิมพ์เผยแพร่ปีละ 2 ฉบับ คือ ฉบับที่ 1 เดือนมกราคม-มิถุนายน และฉบับที่ 2 เดือนกรกฎาคม-ธันวาคม โดยเปิดรับข้อเสนอบทความทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษผ่านระบบฐานข้อมูลวารสารอิเล็กทรอนิกส์กลางของประเทศไทย (Thai Journal Online)

สามารถอ่านและดาวน์โหลดบทความได้ที่ <https://tci-thaijo.org/index.php/jasac>

Journal of Anthropology, Sirindhorn Anthropology Centre (JASAC)
Volume 5 Number 1 (January – June 2022)

The Journal of Anthropology, an academic publication of the Princess Maha Chakri Sirindhorn Anthropology Centre (Public Organization) (SAC), has 3 important objectives. Firstly, to encourage, enhance and circulate new anthropological works that demonstrate the socio-cultural dynamics of human societies from the past to present. Secondly, to support anthropologists of all generations in creating qualified research papers that investigate social issues that have affected human values, dignities, as well as social inequality, injustice, and prejudice. Thirdly, to advocate and promote fresh perspectives and approaches in studying human activities. These three objectives are the philosophical underpinning of the SAC's mission, which recognizes that anthropological knowledge is essential for creating peaceful coexistence of human and societal differences in our rapidly changing globalized world.

The Journal of Anthropology publishes 2 issues each year, the first issue of January-June and the second issue of July-December. We welcome academic contribution both in Thai and English. Articles can be submitted through our online system.

visit journal: <https://tci-thaijo.org/index.php/jasac>

คณะที่ปรึกษาผู้ทรงคุณวุฒิ

นิติ ภาวครพันธุ์	จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ศิราพร ณ ถลาง	จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
อานันท์ กาญจนพันธุ์	มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
ยศ สันตสมบัติ	มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
ชยันต์ วรรณะภูติ	มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
เสมอชัย พูลสุวรรณ	มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
ธนิช เลิศชาญฤทธ์	มหาวิทยาลัยศิลปากร
รัศมี ชูทรงเดช	มหาวิทยาลัยศิลปากร
โกมาตร จึงเสถียรทรัพย์	ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร

กองบรรณาธิการ

ไสวัตรี ณ ถลาง	มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
จักรพันธ์ ชัดชุ่มแสง	มหาวิทยาลัยขอนแก่น
ปิ่นแก้ว เหลืองอร่ามศรี	มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
วสันต์ ปัญญาแก้ว	มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
อนุสรณ์ อุณโณ	มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
ยุกติ มุกดาวิจิตร	มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
พิเชษฐ สายพันธ์	มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
บุญเลิศ วิเศษปรีชา	มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
สายพิน ศุภุทธมงคล	มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
กนกวรรณ ธราวรรณ	มหาวิทยาลัยมหิดล
สิริพร สมบูรณ์บุรณะ	มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์
ดำรงพล อินทร์จันทร์	มหาวิทยาลัยศิลปากร
เอกรินทร์ พึ่งประชา	มหาวิทยาลัยศิลปากร
ตรังใจ หุต่างกูร	ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร

บรรณาธิการ

นฤพนธ์ ดั่งวิเศษ	ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์การมหาชน)
------------------	--

ผู้ช่วยบรรณาธิการและประสานงานทั่วไป

นพพล เมฆมาก	ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์การมหาชน)
-------------	--

Advisory Board:

Niti Pawakapan
Siraporn Nathalang
Anan Ganjanapan
Yos Santasombat
Chayan Vaddhanaphuti
Samerchai Poonsuwan
Thanik Lertcharnrith
Rasmi Shoocongdej
Komatra Chuengsatiansup

Chulalongkorn University
Chulalongkorn University
Chiang Mai University
Chiang Mai University
Chiang Mai University
Thammasat University
Silpakorn University
Silpakorn University
Princess Maha Chakri Sirindhorn
Anthropology Centre (Public Organization)

Editorial Board:

Sowatree Nathalang
Jaggapan Cadchumsang
Pinkaew Laungaramsri
Wasan Panyagaew
Anusorn Unno
Yukti Mukdawijitra
Pichet Saiphan
Boonlert Visetpricha
Saipin Suputtamongkol
Kanokwan Tharawan
Siriporn Somboonburana
Damrongphon Inchan
Ekarin Phungpracha
Trongjai Hutangkura

Kasetsart University
Khon Kaen University
Chiang Mai University
Chiang Mai University
Thammasat University
Thammasat University
Thammasat University
Thammasat University
Thammasat University
Thammasat University
Mahidol University
Walailak University
Silpakorn University
Silpakorn University
Princess Maha Chakri Sirindhorn
Anthropology Centre (Public Organization)

Editor:

Narupon Duangwises

Princess Maha Chakri Sirindhorn
Anthropology Centre (Public Organization)

Assistant editor:

Nopphol Mekmak

Princess Maha Chakri Sirindhorn
Anthropology Centre (Public Organization)

ที่ทำการกองบรรณาธิการ

ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์การมหาชน)

20 ถนนบรมราชชนนี ตำบลจตุจักร กรุงเทพฯ 10170

โทร 02 880 9429 - 3807

Editorial Offices

Princess Maha Chakri Sirindhorn Anthropology Centre (Public Organization),

20, Boromrachachonni Road, Taling-Chan, Bangkok, Thailand, 10170,

tel. (+662) 8809429 ext. 3807

ออกแบบปก

วิสูตร สิงห์ใส

จัดรูปเล่ม/ ตรวจพิสูจน์อักษร

วรัญญา เพ็ชรคง

จัดพิมพ์โดย

ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์การมหาชน) กรุงเทพฯ โทร. 02-880-9429

พิมพ์ที่

โรงพิมพ์ภาพพิมพ์

ISSN

2630-001X (Print) 2773-9619 (Online)

copyrights@2021 by Princess Maha Chakri Sirindhorn Anthropology Centre
(Public Organization)

สารบัญ (Contents)

บทบรรณาธิการ	9
บทความวิชาการ	
ฉันทิ์คือทอ้งฟ้าอันไร้ชอบเขต”: ซ้ำมให้พันการยิดจักษุผัสสะเป็นใหญ่ แก่งกิจ กิติเรียงลาภ	13
มานุษยวิทยาปรัชญา เพลงโศกาแห่งชนตามิล และการร้อยต่อเชิงผัสสะทางมานุษยวิทยา ศรยุทธ เอี่ยมเอื้อยุทธ	41
จาก “หล่างถายลาน” สู่ไทย: งานศึกษาชาติพันธุ์วรรณาเครือข่าย นายหน้า และระเบียบทางสังคฆของการจัดส่งแรงงานเวียดนามมายังประเทศไทย อัจฉริยา ชวงค์เลิศ และ เล วัน โตน	81
ต่อรองต่อด้านผ่านวัตถุ: วัฒนธรรฆทางวัตถุของการเคลื่อนไหว ทางสังคฆหลังรัฐประหาร 2557 ปิยรัตน์ บันลี้	131
มรดกอาณานิคมในการจัดแสดงวัตถุทางชาติพันธุ์ และการร้อยถอนอำนาจอาณานิคม: กรณียศึกษาจากประเทศอินโดนีเซีย อุดมลักษณ์ ฮุ่นตระกูล	175
การรับรู้ความเสี่ยงด้านสุขภาพของคนไร่บ้านในสถานการณั้โควิด-19 และความต้อการพื้นฐาน บุญเลิศ วิเศษปรีชา	209

บทความปริทัศน์

สนามของ “การผสมโรง” ระหว่างนักสังคมศาสตร์และนักวิทยาศาสตร์
เพื่อเข้าใจ “ความยากจน” 253

กนกวรรณ มะโนรัมย์

ว่าด้วยกรอบคิดอำนาจทับซ้อน: ปัญหาและทางออก 264

รวีพล ถิ่นมิ่งสวัสดิ์

บทปริทัศน์หนังสือ

A Pocket History of Human Evolution 284

ธนิก เลิศชาญฤทธ์

แนวปฏิบัติสำหรับส่งบทความ 292

บทบรรณาธิการ นฤพนธ์ ดั่งวิเศษ

วารสารมานุษยวิทยาฉบับนี้มีการเสนอข้อถกเถียงทางสังคมในหลายประเด็น ตั้งแต่การตั้งคำถามเกี่ยวกับการรับรู้ทางผัสสะที่เปลี่ยนจากการมองไปสู่ผัสสะอื่นๆ การทำความเข้าใจชีวิตแรงงานข้ามชาติชาวเวียดนามที่ดิ้นรนผ่านเครือข่ายนายหน้า การใช้วัตถุเป็นเครื่องมือสำหรับเคลื่อนไหวยุทธศาสตร์ทางการเมืองและแสดงอุดมการณ์ทางสังคม มรดกความคิดของตะวันตกที่ส่งต่อมายังรัฐบาลอินโดนีเซีย ชีวิตของคนไร้บ้านในช่วงที่มีการระบาดของโควิด-19 การทำความเข้าใจความหมายของ “ความยากจน” จากความรู้และแนวคิดที่หลากหลาย และการทำความเข้าใจระบอบอำนาจที่ทับซ้อน

บทความของเก่งกิจ กิติเรียงลาภ เสนอการก้าวข้ามทางผัสสะ ซึ่งมนุษย์คุ้นชินกับการใช้การมอง (ดวงตา) เป็นเครื่องมือที่จะทำความเข้าใจโลกและสรรพสิ่ง หากมนุษย์ใช้ผัสสะประเภทอื่น ความเข้าใจที่มีเกี่ยวกับโลกจะต่างไปจากเดิมอย่างไร ในประเด็นดังกล่าวนี้มาพร้อมกับการถกเถียงเรื่อง “มนุษย์ผู้เป็นศูนย์กลาง” ซึ่งความจริงทางสังคมจะถูกนิยามผ่านประสบการณ์และทัศนคติของมนุษย์เป็นหลัก โดยสิ่งต่าง ๆ ที่อยู่รอบตัวมนุษย์เป็นเพียงผู้ถูกกระทำและไม่มีบทบาทในฐานะผู้กระทำการแต่อย่างใด เก่งกิจอธิบายว่าการทำความเข้าใจโลกผ่านดวงตาทำให้เกิดการแยกส่วนระหว่างมนุษย์กับสิ่งอื่น ซึ่งในสังคมตะวันตกจะให้ความสำคัญกับการเห็นเหนือกว่าผัสสะชนิดอื่น สิ่งที่ตามมาคือ “การเห็น” กลายเป็นเครื่องบ่งชี้ว่ามนุษย์ฉลาดกว่าสิ่งอื่น และตอกย้ำการเป็นผู้ค้นหาความจริงในโลก ในทางกลับกัน หากมองโลกผ่านเสียงอาจทำให้เห็นการดำรงอยู่ร่วมกันของสรรพสิ่ง ตัวอย่างเช่น ผู้พิการทางสายตาใช้เสียงเป็นสื่อเพื่อการรับรู้ถึงสิ่งต่างๆ การได้ยินจึงเป็นวิธีการหนึ่งที่ทำให้ “เห็น” การมีอยู่ของสิ่งอื่น เช่นเดียวกับผัสสะของการได้กลิ่น การสัมผัสและการลิ้มรส การเห็นด้วยผัสสะที่หลากหลายนี้อาจทำให้มนุษย์จัดวางความสัมพันธ์กับสิ่งต่าง ๆ เปลี่ยนไปจากเดิม และทำให้สิ่งอื่นมีค่าเท่ากับตัว

ของมนุษย์ บทความของสฤษฎุธ เอี่ยมเอื้อยุทธ อธิบายในประเด็นเดียวกันว่าการรับรู้ทางผัสสะของคนตามิลในประเทศมาเลเซีย โดยยกกรณีเพลงโศกาขึ้นมาวิเคราะห์ในฐานะเป็นประสบการณ์ทางอารมณ์ ความคิด ความทรงจำ และผัสสะที่มีต่อการใช้ชีวิตทางวัฒนธรรมและการต่อสู้ดิ้นรนทางสังคม ในฐานะที่คนตามิลเป็นกลุ่มคนที่เสียเปรียบ ยากจน และถูกเอารัดเอาเปรียบ สฤษฎุธเสนอว่าวิธีการทำความเข้าใจชีวิตของมนุษย์อาจต้องศึกษาประสบการณ์ทางผัสสะของผู้คนมากกว่าจะจำกัดอยู่เฉพาะเรื่องคำบอกเล่าระหว่างผู้ศึกษาและผู้ให้ข้อมูลเท่านั้น

การทำความเข้าใจชีวิตแรงงานข้ามชาติชาวเวียดนามในบทความของอัจฉริยา ชวงศ์เลิศ และเล วัน โทน พยายามเสนอแง่มุมของเครือข่ายนายหน้าที่มีบทบาทสำคัญในการนำแรงงานเวียดนามเดินทางข้ามแดนผ่านประเทศลาวมายังประเทศไทย ซึ่งมีคนหลายกลุ่มเข้ามาเกี่ยวข้อง โดยเฉพาะสายสัมพันธ์แบบเครือข่ายและเพื่อนฝูงที่มีประสบการณ์ในการหาแรงงานและเข้าใจวิถีทางการทำมาหากินในประเทศไทย งานศึกษานี้นอกจากจะชี้ให้เห็นหน้าที่ของนายหน้าแล้ว ยังเป็นภาพสะท้อนบริบทโลกที่แรงงานข้ามชาติคืออวกาศขับเคลื่อนเศรษฐกิจในระบอบเสรีนิยมใหม่ซึ่งสร้างความเหลื่อมล้ำทางชนชั้น ในบทความของปิยรัตน์ บัณฑิต อธิบายให้เห็นว่าในการเคลื่อนไหวทางสังคมภายใต้ความขัดแย้งทางการเมืองในประเทศไทยช่วงปี 2549-2563 คนกลุ่มต่าง ๆ มีการนำวัตถุสิ่งของมาเป็นเครื่องมือสำหรับการแสดงสัญลักษณ์การบ่งบอกถึงความคิด อุดมการณ์ และเป้าหมายทางการเมือง เช่น มือตบ ตีนตบ นกหวีด เสื้อยืด ชุดคออสเพลย์ ฯลฯ วัตถุเหล่านี้จะเปลี่ยนแปลงไปตามช่วงเวลาและสัมพันธ์กับบริบททางความคิดและประเด็นข้อโต้แย้งทางการเมือง การทำความเข้าใจวัตถุที่ดำรงอยู่ในการเคลื่อนไหวทางการเมือง คือโจทย์สำคัญสำหรับการมอง “วัตถุ” ในฐานะผู้กระทำการ และเป็นผู้ร่วมสร้างและถ่ายทอดอารมณ์ความรู้สึกทางการเมือง

บทความของอดุมลักษณ์ ฮุ่นตระกูล ศึกษาการจัดแสดงเรื่องราวในพิพิธภัณฑ์ประเทศอินโดนีเซีย ซึ่งสะท้อนความคิดของชาวต่างชาติ (เนเธอร์แลนด์) ที่เข้ามาปกครองอินโดนีเซียในยุคอาณานิคม เรื่องราวที่ปรากฏในพิพิธภัณฑ์กลายเป็นบรรทัดฐานของรัฐชาติสมัยใหม่ที่รัฐบาลอินโดนีเซียยุคปัจจุบันยังคงผลิตซ้ำวิถีคิดเกี่ยวกับเชื้อชาตินิยม แนวคิดวิวัฒนาการทางวัฒนธรรม การจัดลำดับความเชื่อทางศาสนาที่เชิดชูพุทธและฮินดูเหนือกว่าการนับถือผี วิถีคิดแบบตะวันตกที่ให้คุณค่ากับเหตุผลวิทยาศาสตร์และควมมีอารยะกลายเป็นส่วนประกอบทางสังคม เศรษฐกิจ และการท่องเที่ยวในประเทศอินโดนีเซีย การศึกษาของบุญเลิศ วิเศษปรีชา อธิบายให้เห็นชีวิตของคนไร้บ้านในช่วงการแพร่ระบาดของโควิด-19 โดยชี้ว่าคนไร้บ้านมิได้มองว่าตนเองคือผู้เสี่ยงต่อการติดเชื้อ และสะท้อนความต้องการที่หลากหลายตั้งแต่การไม่ขอความช่วยเหลือ การอยู่เป็นอิสระ ขอความช่วยเหลือบางส่วน ไปจนถึงการต้องการรายได้เพื่อใช้จ่าย ภาพสะท้อนชีวิตของคนไร้บ้านทำให้เกิดข้อถกเถียงสำหรับการทำงานเพื่อส่งเสริมคุณภาพชีวิตของคนกลุ่มนี้ โดยเฉพาะความแตกต่างทางความคิดและเงื่อนไขของการมีชีวิตของคนไร้บ้าน ทำให้การช่วยเหลือจำเป็นต้องพิจารณาตามบริบทที่เกิดขึ้น

บทความของกนกวรรณ มะโนรมย์ อธิบายเกี่ยวกับความยากจนในสังคมที่ซับซ้อน ซึ่งไม่สามารถเข้าใจได้จากศาสตร์ใดศาสตร์หนึ่ง หากแต่ต้องมองจากประสบการณ์และความคิดที่หลากหลายที่ขยายความเข้าใจว่า “ความยากจน” ดำรงอยู่ท่ามกลางประสบการณ์ชีวิตของมนุษย์ที่ต่อสู้ดิ้นรน ซึ่งอาจคาดเดาได้ยากว่าจะมีอะไรดีขึ้นหรือแย่ลง ดังนั้น ความยากจนจึงอาจประเมินได้จากมิติทางเศรษฐกิจแบบโดดๆ หรือมองจากระดับการศึกษาและรสนิยมการใช้ชีวิต หากแต่สิ่งที่เรียกว่า “ความยากจน” มีทั้งสิ่งที่มองเห็นและมองไม่เห็น รวมทั้งยังถูกตีความจากทฤษฎีที่ต่างกัน บทความของรวีพล ลีมิ่งสวัสดิ์ อธิบายแนวคิดอำนาจทับซ้อน (intersectionality) ที่ชี้ให้เห็นเงื่อนไขของการกดขี่และเอารัดเอาเปรียบมนุษย์ที่เกิดขึ้นจากหลายปัจจัย ทั้ง

เรื่องชนชั้น เชื้อชาติ ฐานะทางเศรษฐกิจ เพศภาวะ และความเชื่อทางศาสนา ปัจจุบันเหล่านี้มาบรรจบกันจนทำให้ระบอบอำนาจมีความซับซ้อน โดยการตั้งคำถามจากทฤษฎีมาร์กซิสต์ที่สนใจความไม่เท่าเทียมทางชนชั้น และคำถามจากเฟมินิสต์ที่มองปัญหาความไม่เท่าเทียมทางเพศ ข้อถกเถียงเกี่ยวกับอำนาจที่ซับซ้อนอาจต้องมองจากหลายมิติร่วมกันเพื่อชี้ให้เห็นกฎระเบียบของทุนนิยมที่ทำงานร่วมกับบรรทัดฐานชายเป็นใหญ่ที่มีพลวัตอย่างต่อเนื่อง